

- Kennis maken met het MAS
- Geheime kennis
- Cultuur in een netwerksamenleving
- School en openbare bibliotheek werken samen

KENNIS maken met het MAS: kennis- en informatiemanagement in de erfgoedsector

Antwerpen, FelixArchief, 13 november 2007

In het Antwerpse Museum aan de Stroom (MAS) komen de collecties van vier musea en de Erfgoedcel samen. Ook alle kennis en informatie van die musea krijgen er een nieuw onderdak. Het MAS wil deze kennis en informatie integreren in een kenniscentrum. Met de steun van de Vlaamse Gemeenschap onderzoekt het hoe een museum de stap kan zetten van een geïsoleerde museumbibliotheek naar een open kenniscentrum. Daarbij staat een goed kennis- en informatiebeheer voorop.

Tijdens een studiedag stelden de projectmedewerkers, Tonia Dhaese en Marie-Charlotte Le Bailly, hun bevindingen en best practices voor. Ook collega's uit het erfgoedveld in Vlaanderen en Nederland lichtten het kennis- en informatiebeheer in hun organisatie toe aan de hand van concrete cases.

Ter inleiding schetste **Tonia Dhaese** de context van het MAS en het project Kenniscentrum. Het toekomstige MAS zal niet alleen de collecties van vier stedelijke musea omvatten, ook de verschillende museumbibliotheken gaan samensmelten. Dat was trouwens één van de aanleidingen voor het project. De versnipperde museumwerking moet uitgroeien tot een geïntegreerde museumwerking met een open kenniscentrum dat de ruggengraat van de informatiestructuur vormt. Dit omvat dus veel meer dan de bibliotheek alleen. Het open kenniscentrum integreert archieven, bibliotheken, collecties en documentatie (ABCD), en staat ten dienste van zowel het publiek als de eigen museummedewerkers.

Luk Dewulf (Kessels & Smit, the Learning Company) gaf na een korte inleiding het woord aan **Lies Dewickere** en **Anneleen Van Boxstael**, die vertrokken van de vaststelling dat "kennis ontstaat als mensen zich informatie toe-eigenen en ze iets van hen persoonlijk wordt." In een museale context

moet je dus trachten informatie over de collectie te betrekken op de ervaringswereld van de bezoeker. Ze ondersteunden dit uitgangspunt met een kleine case, gebaseerd op een getuigenis van een ex-dokwerker, nu vrijwilliger van het Nationaal Scheepvaartmuseum. De kennis over de collectie moet aangevuld kunnen worden met informatie van bezoekers. Dat betekent dat er een overzicht moet zijn van de aanwezige kennis, zowel intern als extern. Een kenniscentrum moet dan ook voeling houden met kennis uit lopend onderzoek, en moet trachten die (digitaal) beschikbaar te stellen. De uitdaging is uiteindelijk om interne en externe kennis met elkaar te verbinden.

Socioloog **Dirk Kenis** (iForumConsult) gaf een grondige inleiding in de theorie van kennis en kennisbeheer. Begrippen als *data*, *informatie*, *kennis* en besluitvorming (*toegepaste kennis*) werden gedefinieerd en in een cyclisch verband getoond. ICT kan deze processen ondersteunen en stimuleert ook de verschuiving van informatiebeheer naar interactieve kennisdeling. Deze trends houden ook verband met de opkomst van web 2.0 (web als interactief platform waar gebruikers voor toegevoegde waarde zorgen) en 3.0 (intelligent web door gebruik van taxonomieën en ontologieën). De bottomline van Kenis' presentatie was dat "kennis in eerste instantie in de hoofden van de mensen zit en enkel rendeert als ze er (samen) iets mee doen". Als socioloog gaat zijn aandacht vooral naar de uitdagingen op het gebied van veranderingsbeheer, met name hoe mensen overtuigen om niet alleen deze nieuwe technologieën te gebruiken maar vooral om hun kennis (in vertrouwen) met anderen te delen.

Tonia Dhaese stelde daarna de essentie van het project Kenniscentrum voor. De hoofddoelstelling is het "ontwikkelen van een praktisch toepasbaar stappenplan voor de realisatie van een kenniscentrum, met als casus het MAS". In een eerste fase werd onderzocht hoe de kennis over de MAS-collectie en de thematiek het best beheerd kan worden, wat uit-

mondde in een kennisplan. Dit plan omschrijft hoe kennis- en informatiemanagement in het MAS geïmplementeerd kan worden, en is tevens een document dat inzicht geeft in de kennishuishouding en -infrastructuur van een organisatie en in het te voeren kennisbeleid. Het kennisplan is gebaseerd op een audit, die de beschikbare en de gewenste kennis van de organisatie in kaart brengt. De knowledge gap kan gedefinieerd worden als het verschil tussen beide: gewenste, maar niet beschikbare kennis. Dit alles resulteerde in een aantal conclusies en aanbevelingen, die alle tot doel hebben meer kennis te verzamelen en die bruikbaar te maken. Behalve doelstellingen voor het beheren van kennis hebben de projectmedewerkers ook ruimere doelstellingen geformuleerd voor het kenniscentrum. Deze houden onder meer verband met digitalisering, geïntegreerde toegang op erfgoedcollecties, publieksontsluiting, wetenschappelijk onderzoek, virtuele erfgoedparticipatie en kwaliteitsbewaking. Het kenniscentrum wil ondersteunen én mee het beleid bepalen. Het heeft daarbij het ambitieuze doel zich centraal op te stellen in de museumwerking.

De casestudy van **Alexandra Pauwels** (contentmanager MuHKA) toonde een zoektocht om via een registratiesysteem de aankoopdossiers, informatie op de website, de interne mappenstructuur, het fotoarchief en last but not least het geheugen van de medewerkers bijeen te brengen. De directe aanleiding tot het project was de productie van het collectieboek *'Jubilee – MuHKA 2007|1987|1967, een momentopname van de verzameling'*. Het project was meteen ook de katalysator om binnen de organisatie aan een meer gestructureerde aanpak te werken rond het beheer van informatie en kennis.

De productie van het collectieboek is een voorbeeld van contentmanagement, hier gedefinieerd als "informatiebeheer vanuit een gestandaardiseerde opslag om diezelfde informatie geschikt te maken en te gebruiken voor verschillende publicatiedoelen en media. Het ondersteunt de processen voor het maken, onderhouden en beheren van de diverse vormen van informatie binnen een organisatie."

In de bijdrage van **Marie-Charlotte Le Bailly** (MAS) stond het begrip metadata en hun rol in het integreren van databases centraal. Die zijn uiteraard van essentieel belang bij digitaliseringsprojecten, zodat nieuwe digitale data gekoppeld kunnen worden aan bestaande databases. De stelling werd getoetst aan het registratie- en digitaliseringsbeleid van het MAS – waarbij ook een aantal knelpunten en problemen opdoken. Digitalisering van verschillende collectietypes (archief, object, bibliotheek...) steunt op eigen standaarden die niet steeds compatibel zijn. Het gebruik van eigennamen (bv. scheepsnamen) blijkt niet steeds ondubbeltzinnig. Bij het digitaliseren wordt nog te vaak ad hoc te werk gegaan of ontbreken de procedures om nieuwe informatie in bestaande informatiesystemen te integreren.

Met een reeks praktijkvoorbeelden van het Gemeentemuseum in Den Haag ging **Vincent de Keijzer** in op de hobbels en valkuilen van de implementatie van IT-beleid. Museum-, archief- en bibliotheekmedewerkers moeten daarbij een mentaliteitsverandering doormaken: archivariissen en bibliothecarissen moeten ophouden te denken vanuit hun collecties. Museummedewerkers moeten accepteren dat niet alles prachtig hoeft te worden gepresenteerd. Samen moeten zij zich realiseren dat ze niet langer het alleenrecht

hebben op informatieontsluiting en -verspreiding. Zij staan daarbij tegenover database-ontwikkelaars, webdesigners en ICT-goeroes. Vincent de Keijzer ziet een uitweg in een twee-sporenbeleid. Eerst wordt alle informatie met een slimme zoekmachine 'grof' ontsloten, zonder geavanceerde vormgeving of nauwkeurige precisie. Hiermee kunnen daarna tools voor iedereen worden ontwikkeld: gespecialiseerde onderwerpen die het museum claimt en op een gebruiksvriendelijke manier aan de eindgebruiker presenteert.

Jef Malliet (erfgoedlimburg.be) sloot de dag af met een presentatie van de Limburgse Erfgoedbank en de Erfgoedwijzer. De Erfgoedbank verzamelt data uit bestaande erfgoeddatabases en presenteert deze samen, ongeacht de oorspronkelijke software of gebruikte datastandaarden. Instellingen kunnen zo hun collectiegegevens gezamenlijk aanbieden, zonder dat de bestaande systemen moeten worden aangepast. Informatie kan betrekking hebben op objecten, maar ook archieven of bibliotheken worden in het project betrokken. De Erfgoedbank is gebouwd op een vernieuwende, xml-gebaseerde architectuur. Ook de Erfgoedwijzer, die de gegevens ten behoeve van verschillende gebruikers in verschillende vormen presenteert, wil vernieuwend zijn. Uitgangspunt is dat de eindgebruiker hier informatie (of kennis) moet kunnen vinden, eerder dan zoeken.

*Henk Vanstappen, Musea stad Antwerpen
henk.vanstappen@stad.antwerpen.be*

Geheime kennis. De bijzondere archieven en bibliotheken van maçonnieke en esoterische organisaties in Nederland

Den Haag, Koninklijke Bibliotheek, 25 januari 2008

Theosofen, antroposofen, spiritisten, hermetische filosofen, rozenkruisers en vrijmetselaars... wie dacht dat ze enkel in de boeken van Dan Brown en Umberto Eco bestonden, had op vrijdag 25 januari 2008 in de aula van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag moeten zijn. Daar stond een studienamiddag op het programma onder de titel 'Geheime kennis. De bijzondere archieven

en bibliotheken van maçonnieke en esoterische organisaties in Nederland'. Enkel de tempeliers, katharen en de Heilige Graal ontbraken om voor de hand liggende redenen, maar later die middag kwamen ze in de presentaties ruim aan bod. Een en ander had te maken met de voorstelling van de *Archiefwijzer maçonnieke archieven: overzicht van historische archieven van Nederlandse vrijmetselaarsorden in openbare collecties*. Dat is een nieuwe publicatie van de Stichting OVN, of de Stichting ter bevordering van wetenschappelijk Onderzoek naar de geschiedenis van de Vrijmetselarij in Nederland.

De namiddag werd ingeleid door **Andréa Kroon**, voorzitter van de Stichting OVN en coördinatrice van het onderzoeksproject waarbinnen de *Archiefwijzer maçonnieke archieven* het licht zag. Terecht wees zij erop dat de belangstelling voor onderwerpen als esoterie en vrijmetselaarshistoriek groeit en dat sinds de oprichting van de leerstoelen 'Vrijmetselarij als geestesstroming en sociaal-cultureel verschijnsel in Europa' en 'Geschiedenis van de hermetische filosofie en verwante stromingen', respectievelijk aan de universiteiten van Leiden en Amsterdam, de vraag naar de vindplaats en de primaire ontsluiting van ter zake relevante bronnencollecties sterk is toegenomen. Om deze leemte in te vullen realiseerde de Stichting OVN in de loop van 2006-2007 een eerste landelijke inventarisatie van de historische archieven – zowel documenten als beeldmateriaal – van vrijmetselaarsorganisaties bewaard in Nederlandse openbare collecties. Dat deed ze via een bevraging en prospectie bij regionale, gemeentelijke en provinciale archieven alsook andere archiefbeherende instellingen (waaronder universiteitsbibliotheken). Zo werden in de *Archiefwijzer* in totaal 75 collecties gerepertorieerd. Het inventarisatieproject en de uiteindelijke publicatie werden mee mogelijk gemaakt door de steun van het VSB-fonds en de Stichting Levi Lassen.

Daarna werd vooral gefocust op de intrinsieke rijkdom van enkele significante archiefcollecties en gespecialiseerde bibliotheken voor de vakgebieden esoterie, hermetische filosofie en vrijmetselarij. Zo stelde prof. dr. **Anton van de Sande**, emeritus hoogleraar van de Bijzondere Leerstoel Vrijmetselarij te Leiden, de collectie voor van het Cultureel Maçonniek Centrum of CMC te Den Haag. Dat dankt zijn bestaan voornamelijk aan de centrale rol die de 19de-eeuwse prins Frederik in de Nederlandse vrijmetselarij vervulde. Prof. dr. **Wouter Hanegraaff**, hoogleraar van de Leerstoelgroep Hermetische filosofie te Amsterdam, leidde de aanwezigen vervolgens rond in de *Amsterdamse Bibliotheca Philosophica Hermetica*, naar verluidt de grootste bibliotheek over esoterie en aanverwante stromingen ter wereld. Deze oorspronkelijk particuliere collectie, bijeengebracht door de Nederlandse industrieel en rozenkruiser Joost Ritman (°1941), werd in 2005 door de Nederlandse staat aangekocht, nadat deze ze in 1993 als beschermd cultureel erfgoed had erkend. Ook binnen de muren van een gevestigd instituut als de Koninklijke Bibliotheek blijken enkele waardevolle verzamelingen en werken over occultisme, parapsychologie en spiritisme bewaard. **Elly Verzaal**, vakreferente Esoterische Wetenschappen van de KB, gidste ons feilloos doorheen de oude collecties handlijnkunde,